

EL TESTAMENT DE SALVA I CAMPILLO

Josep Maria Calbet i Camarasa
Saturnino Hernández de la Peña

En aquesta comunicació fem un breu resum del testament de Francesc Salvà i Campillo (1751-1828). Aquest document ja ha estat citat per diversos autors però fins ara sembla que ningú li ha dedicat un comentari a la seva totalitat.

Salvà i Campillo ha estat un personatge de la nostra medicina que va viure a cavall dels segles XVIII i XIX. Una època que ve marcada per uns canvis profunds en la ciència i en la medicina catalanes tant en sentit quantitatiu com qualitatiu. Canvis en els què ell va ser-ne un impulsor decidit. Diversos autors ens han parlat de l'obra i la personalitat de Salvà (Feliu Janer, Josep Iglésies, Enric Romeu, Santiago Riera i Tuèbols,...) i per tant el seu perfil biogràfic ja és bastant conegut. El testament fou escrit en català, però nosaltres l'hem vist a través d'una traducció jurada feta el 1888 per Domènec Margarit i Ena.

El nostre metge va morir el 13 de febrer de 1828. Aleshores la seva vídua Llucieta Steva i Cebrià, que era germana de Rafael Steva i Cebrià, membre numerari de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona, va demanar d'obrir el testament "per veure com havia de fer l'enterrament i els sufragis religiosos".

El testament havia estat fet quatre anys abans: el 24 de febrer de 1824. No era escrit per ell mateix però sí que el signava naturalment. Va ser lliurat al notari Manuel Planas i Compte. Tres anys més tard, el 28 de juny de 1827, hi va afegir uns codicils i n'eren testimonis els metges de Barcelona Francesc Colom i Salvador Campmany. Aquests metges ens diuen que Salvà estava en ple coneixement dels seus actes però "que li fallava la memòria per la seva edat avançada i una llarga malaltia que havia sofert" (entre l'agost i el desembre de 1826).

A través d'aquests documents ens assabentem que era fill del metge Jeroni Salvà i Pontich, de Vilabertran i d'Eulàlia Campillo, filla d'un apotecari de Mataró. Els seus avantpassats i des de l'any 1404 procedien de Perelada, on havien estat propietaris rurals. L'àvia paterna Josepa Pontich era de Puigcerdà. Francesc Salvà fou fill únic i no tingué fills. La seva hereva va ser la neboda Josefina Martí i Martí.

En el testament comença per demanar que es paguin tots els deutes que pogués tenir i ser enterrat al cementiri general conegut amb el nom de "Camp Sant del Senyor Climent" en un nínxol que havia adquirit. Segueix dient que si la dissecció del seu cadàver podia ésser útil per algú, manava a la muller i als hereus que donessin facilitats per fer l'autòpsia. També deia que del seu cos se'n podien treure els òrgans que volguessin els metges. Fins i tot deixava setze duros per a pagar la conservació d'aquests òrgans. Creu que l'autòpsia podia fer-se a casa seva mateix encara que considerava que el lloc més adient seria el Reial Col·legi de Cirurgia, en una de les taules a aquest efecte destinades, prèvia autorització del vice-president d'aquella institució docent.

Després demanà que el seu cadàver fos traslladat sense "cap pompa" al cementiri. Sol·licitava a l'administració de l'hospital que aquest trasllat es fes de bon matí i junt amb els demés cadàvers que hi hagués aquell dia de la seva mort "i en el mateix carro". I deixava tres-centes lliures per a l'administració si dona aquest permís. I afegeix: "Com he tingut la delícia de passar la meva vida entre els malalts i morts d'aquell asil d'infeliços, no em disgustarà que sigui tractat com ells després de mort".

Deixa després unes quantitats pels sufragis religiosos. Que es pagui a la seva parròquia de l'església del Pi el mateix que l'hi hauria correspost "si m'enterressin allí". Afirmar que ha assistit i mai ha cobrat als religiosos de la sudita església. I demana que se li resin mil misses com a mínim (a nou sous i quatre diners cadascuna).

A l'hospital de la Misericòrdia els hi perdona tot el que li devien per la conducta i els serveis que li havia fet.

Als seus criats Marianna Dulcet li deixava cent lliures anuals; a Rosa Just, esposa del seu antic criat Joan Borrell que va morir de "l'epidèmia estant a casa meva i al meu servei", un duro de plata cada mes mentre visqui, i a Antoni Jaquet cinquanta lliures.

A l'Hospital de la Santa Creu li deixava la meitat del lloguer d'una casa que tenia al carrer Roca, però si la vídua es tornava a casar la totalitat del lloguer havia d'ésser per l'hospital. Aquesta quantitat estava destinada als malalts de la sala del Sant Crist, on hi havia les infermeries dedicades a la docència clínica, per a que "se'ls hi pugui donar un millor vi i tractament del que permet actualment les misèries d'aquell hospital". Ara bé, si l'ensenyament es traslladava a una altra sala, seria aquesta la que havia de rebre la subvenció. I si la docència clínica quedava suprimida a Barcelona, no s'havia de pagar cap subvenció.

Després passa a parlar dels seus llibres. Ell no ho diu però els que ha estudiat la biblioteca de Salvà i Campillo consideren que tindria entre mil cinc-cents i dos mil llibres, que han pogut ser identificats per senyals pròpies. De bon

començament n'havia fet dos grups: els mèdics i els no mèdics. Entre aquest últim grup hi haurien els llibres procedents de la biblioteca dels seu oncle Antoni Campillo que havien estat inventariats per ell mateix amb l'ajuda o control de la seva mare. Sembla que els relacions entre Salvà i la seva mare no van ser presidides per la mútua confiança. Podria ser-ne una prova aquesta participació de la mare per fer un inventari dels llibres que procedien de la família d'ella. A més a més Francesc Salvà parla del testament de la seva mare "desbaratat i ofensiu per a mi". Resulta que ella l'havia fet usufructuari d'un lot d'estris de plata. Però ho va fer tot dient que la plata que fos lliurada al seu fill calia que fos pesada i valorada per dos argenters els qui també havien de detallar-ne les peces. I ell ho comenta dient: "pensava que jo seria tan vil, infame i lladregot que o bé faria desaparèixer la plata o la canviaria per una altra de menor pes".

De fet però va vendre la plata per poder pagar, segons que ens diu, les contribucions exorbitants imposades pels francesos. Aquest fet podria ésser esgrimit en contra de la hipòtesi que fa de Salvà un dels nostres afrancesats.

Però tornant als llibres i en un codicil que va afegir al testament diu que se n'havien de fer no dos, sinó quatre parts:

1/ Llibres del seu oncle Antoni Campillo. Ell creu que només n'havia estat usufructuari i que havien de passar a la seva hereva. De fet ja els tenia separats en un armari des de l'agost de 1827.

2/ Llibres de medicina i ciències afins. diu que ja en vida d'ell mateix els havia lliurat al Reial Estudi Clínic de Barcelona. Aleshores aquest centre acadèmic estava a la plaça del Rei, entre les esglésies de Santa Clara i Santa Agueda. De fet era la Reial Acadèmia de Medicina. Demana que dos alumnes "aplicats" vetllessin per aquests llibres i que uns determinats dies a la setmana poguessin ésser destinats a la lectura pública. També a l'Acadèmia li deixava la col·lecció del *Diari de Barcelona* des del 1792, i altres periòdics, diccionaris i una enciclopèdia "que comença a publicar-se a Madrid", etc.

També a la Reial Acadèmia de Medicina li deixava els seus manuscrits dels que podien disposar-ne lliurement: quedar-se'ls, vendre'ls o regalar-los. Demana però que els llibres donats a l'Acadèmia no s'extraviessin i volia que un bibliotecari se'n fes responsable.

3/ En el tercer grup hi havia inclòs llibres de ciències i un lot d'instruments meteorològics, d'electricitat i galvanisme que passarien a la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona.

4/ Llibres restants que la vídua donaria en morir ell al Reial Col·legi de Cirurgia de Barcelona i al Reial Col·legi de Farmàcia.

Després fa una relació d'altres béns i de deutes dels que és creditor. Fins i tot li devia diners l'Estat del seu sou de catedràtic. Així un amic seu, Francesc Carbonell li devia dos mil lliures pel lloguer d'una casa de la Riera de Sant Joan. També havia comprat unes vinyes prop de Barcelona i els mateixos amos antics li pagaven tres-centes lliures anuals de lloguer.

Naturalment també es recorda de la vídua i li agraeix que no s'hagués separat d'ell:

- a.- Durant l'ocupació francesa, des del febrer de 1808 al maig de 1814.
- b.- Durant l'epidèmia de febre groga, des del juliol de 1821 al gener de 1822.
- c.- Durant l'últim bloqueig que havia sofert la ciutat de Barcelona.

Es per això que la recompensa suficientment.

També deixava al seu cunyat Rafael Steva un rellotge d'or de repetició, i al seu deixeble Feliu Janer un rellotge d'or de segons fixos "que acostumo a portar en la meua visita hospitalària". No fem menció d'altres aspectes més coneguts de la filantropia de Salvà i Campillo com la d'establir uns premis per a estimular l'estudi i descripció d'alguna epidèmia o be la de contribuir econòmicament al sosteniment i dignificació de la medicina rural. Creiem que aquesta petita nota sobre les voluntats testamentàries de Francesc Salvà i Campillo poden contribuir a perfilar la seva obra i personalitat.